

K významu konektorů ve výuce francouzského odborného jazyka

Jana Kozmová*

Konektory a jejich správné použití v obecném i odborném jazyce jsou předmětem tzv. textové gramatiky (*grammaire du texte*). K porozumění textu nebo k jeho vytvoření není důležitá pouze znalost morfologie, syntaxe a pravopisu, ale rovněž osvojení principů jeho konstrukce, tj. spojování vět takovým způsobem, aby byla zachována logika textu a nedocházelo k nepochopení smyslu sdělení. Tomuto aspektu není dle našeho názoru věnována dostatečná pozornost ve výuce cizím jazykům s odborným zaměřením. Týká se to jak analýzy odborných textů, tak, a to považujeme za ještě důležitější, i vlastní tvorby studentů psaného odborného textu nebo mluveného projevu (např. referátu na odborné téma). V závěru příspěvku proto navrhneme některá metodická doporučení.

Koherenci textu a jeho porozumění ovlivňují jednak vztahy časové a jednak prvky, které ji zesilují. K těmto prvkům řadíme konektory, které zajišťují logickou návaznost mezi různými větami a zároveň umožňují strukturovat daný text. Zde je vhodné připomenout, že většina francouzských textů (zvláště textů argumentační povahy) je přísně strukturovaná a využívá četných termínů k tomu, aby se čtenář mohl správně orientovat. „On pourrait dire que ce sont comme des *jalons* sur sa route.“ (*Grammaire appliquée du français*, 2002, s. 275). Konektory tedy slouží k vyjádření časových nebo logických vztahů mezi jednotlivými částmi textu a mohou jimi být adverbia nebo spojky a spojková sousloví.

Problematickou konektorů, jejich klasifikací a úlohou v obecném i odborném jazyce se zabývá řada autorů, my se však jen okrajově zmíníme o některých z nich, poněvadž to není hlavní náplň našeho příspěvku. Naším cílem je upozornit na ty spojovací výrazy, které se často vyskytují v ekonomických textech a ukázat některé typy cvičení, které mohou vést ke zlepšení písemných a ústních dovedností.

Někteří lingvisté vydělují konektory podle svého přístupu k členění promluvy. Tak například E. Roulet (1997) prezentuje model struktury promluvy, kde „... les connecteurs sont des marques servant à spécifier une relation interactive accessible via des mécanismes inférentiels. Ils sont des indicateurs de la relation en tant qu'ils permettent de faciliter ou de déclencher le parcours inférentiel sur lequel est basée la relation...“. Jiný model nabízí Sanders (1992). Ten staví na taxonomii koherenčních vztahů, kde „... la fonction des connecteurs peut être assimilée à celle de guide pour l'interprétant à la sélection de la relation de cohérence appropriée dans un contexte déterminé... Le connecteur permet de restreindre le choix parmi les relations de cohérence possibles quand le contexte est compatible avec plusieurs types différents de relations primitives...“. Sem lze přiřadit i Ducrota (1980), jenž se zaměřuje na vztahy argumentační povahy. Vedle těchto teoretických prací se problematice konektorů věnují i nejnovější učebnice francouzské gramatiky, kde autoři přistupují k tomuto tématu čistě prakticky. Jedním z četných příkladů může být i *Grammaire expliquée du français* (2002, s. 275–6), kde autoři předkládají svým uživatelům toto zjednodušené dělení:

* PhDr. Jana Kozmová, CSc.; Katedra románských jazyků, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze.

Les connecteurs temporels:

d'abord, en premier lieu, d'une part, premièrement, ensuite, en second lieu, d'autre part, deuxièmement, de plus, puis, et puis, en outre, par ailleurs, troisièmement, enfin, finalement, en dernier lieu ...

Les connecteurs logiques (ou argumentatifs):

a) pour présenter l'argument de l'adversaire (avant de le rejeter):

Certes, il est vrai que, on dit parfois que, on m'objectera que ...

b) pour exprimer la concession, l'opposition ou la restriction:

mais, pourtant, cependant, néanmoins, toutefois, quand même, tout de même, malgré tout, du moins, au moins ...

c) pour ajouter un nouvel argument destiné à finir de convaincre l'adversaire:

Or, d'ailleurs, non seulement ... mais encore, en plus, de plus, en outre ...

d) pour préciser sa pensée:

autrement dit, en d'autres termes, en d'autres mots, c'est-à-dire, si je puis dire, comment dirais-je?

e) pour expliquer:

en effet, c'est pourquoi...

f) pour donner un exemple:

par exemple, citons l'exemple de, je prendrai un exemple, un simple exemple suffira ...

g) pour introduire la conclusion:

ainsi, aussi, donc, bref, en tout cas, en conclusion, en somme, finalement, en définitive, en un mot, en résumé ...

K tomuto přehledu považujeme za vhodné poznamenat, že kromě své stručnosti nerozlišuje konektory, které jsou použitelné pouze v ústním projevu.

Nás však více zajímají autoři, kteří se zabývají funkcí konektorů v odborném jazyce, zvláště pak ti, jež se tomuto tématu věnují z didaktického hlediska. V této souvislosti je třeba upozornit na významnou publikaci R. Kocourka (1982) s názvem „La langue française de la technique et de la science“. V ní se autor mimo jiné zabývá i charakteristikou odborného textu, jeho koherencí a významem konektorů pro porozumění. Pro něj „...La cohérence entre les phrases du texte dépend beaucoup de l'emploi d'unités de liaison, c'est-à-dire de conjonctions, d'adverbes et de locutions (syntagmes) qui aident à lier le contenu d'une phrase à celui de la phrase précédente ou suivante. Il s'agit surtout de ce qu'on appelle *coordonnants*, par exemple **mais, donc** et **par conséquent**. Ce sont des unités de liaison du texte technoscientifique qui facilitent et accompagnent les dénombrements et les descriptions, les classifications, l'induction et la déduction, l'argumentation et la comparaison, en bref toute la pensée technique et scientifique...“. Toto konstatování pak autor ilustruje četnými příklady nejfrekventovanějších konektorů v odborné francouzštině. Z čistě didaktických cílů vychází publikace S. Verlinde (2002) s názvem „Connecteurs“. Zde autor upozorňuje na fakt, že funkci konektorů mohou plnit i jiné gramatické kategorie než jsou adverbia, spojky a spojková sousloví.

Z hlediska povahy a významu vyděluje tento autor taktéž dvě kategorie, a sice konektory chronologické (les connecteurs chronologiques ou de temps) a logické (logiques). Právě logické konektory jsou pro výuku odborného jazyka velmi důležité.

Connecteurs d'énumération:

- L'employeur **et** les représentants des organisations syndicales représentatives doivent négocier les salaires, la durée **et** l'aménagement du temps de travail.

Connecteurs d'opposition:

- La grève manifeste l'existence du conflit, **mais** elle ne se confond pas avec celui-ci.
- Ces mesures n'ont **toutefois** pas suffi à calmer ceux qui réclament des réformes.

Connecteurs de cause-conséquence:

- On assiste **alors** à une réapparition de la monnaie-marchandise et du troc.
- Or, les revenus – et **par conséquent** la demande – continuent à augmenter plus vite que la quantité de biens sur le marché.

Connecteurs de but:

- **Pour** tenter d'écouler les stocks, les producteurs baissent les prix.

Connecteurs de condition:

- La lettre de change est nulle **si** elle est illicite. Elle est illicite, **si** elle a été créée par complaisance, et non pour une dette véritable.

Connecteurs de concession:

- **Cependant**, la législation de 2002 a donné la possibilité aux agriculteurs de réactualiser les rendements et la superficie de base sur laquelle sont calculées les aides.

Connecteurs de précision et d'explication:

- ... Le secteur génère **en effet** 12% du PIB et la production pourrait bien continuer de croître ...

K uvedenému přehledu můžeme dodat ještě některé další, které plní tyto funkce:

Introduction:

- ... **D'abord** nous perdrons une grande part de notre sécurité environnementale, parce que la biodiversité fournit les services vitaux à l'humanité, tels que nettoyer l'eau, stabiliser l'atmosphère, créer des sols fertiles, etc.

Addition:

- **De plus**, certaines opérations sont imposables en vertu d'une disposition spéciale de la loi ...

Illustration:

- C'est, **par exemple**, l'achat de dernière minute d'emplacements libérés à l'antenne ...

Liaison-transition:

- **Par ailleurs**, la „préférence communautaire“ a quasi été contournée par l'apparition des produits de substitution qui entrent sur le marché intérieur sans droits de douane.

Terminaison:

- **Ainsi**, à partir de 2006, les aides seront versées en fonction d'une référence historique.

Vzhledem k tomu, že naši studenti se ne vždy správně orientují ve výběru konektorů, doporučujeme na závěr některé metodické postupy, které jim mohou napomoci k pochopení této docela obtížné problematiky. Vzhledem k tomu, že posluchači, kteří přicházejí na vysoké školy odborného typu, nemají zpočátku potřebné znalosti odborného jazyka, měli bychom s nimi nejdříve procvičit spojovací výrazy v jazyce obecném a pak přistoupit k jejich aplikaci na jazyk odborný a postupovat v těchto fázích:

1. Gramatická cvičení na rozlišení jednotlivých typů konektorů podle jejich funkce a hledání jejich eventuelních synonym.
2. Práce s novinovým nebo odborným textem: hledání konektorů a určení jejich funkce.
3. Doplnovací cvičení:
 - 3.1 Z nabídky konektorů vybrat ten správný a doplnit do cvičení (krátký odborný text s mezerami).
 - 3.2 Cvičení stejného typu bez nabídky.
4. Samostatný projev ústní nebo písemný na dané téma (informativní, explikativní, argumentační apod.) s užitím konektorů s ohledem na úroveň znalostí jazyka a studovaného oboru.

Závěrem bychom chtěli poznamenat, že námi uvedená doporučení a cvičení nejsou zcela vyčerpávající a slouží jen k inspiraci. Příklady vět, jimiž jsme ilustrovali klasifikaci Verlindeho ukazují, že odborné texty ekonomické, právnické, ale i běžné novinové články se bez konektorů nemohou obejít, nechtějí-li ztratit svůj logický obsah. Pro učitele odborného jazyka to má význam v tom, že vhodný materiál pro tvorbu cvičení je snadno dostupný.

Literatura

- [1] DUCROT, O. et al.: *Les mots du discours*. Paris, Minuit 1980. In ROSSARI, C.: *Les relations de discours avec ou sans connecteurs*. Cahiers de linguistique française 21, Genève, 1999, s. 181. ISSN-0259-6199.
- [2] KOCOUREK, R.: *La langue française de la technique et de la science*. Oscar Brandstetter Verlag & Co. KG Wiesbaden, 1982. s. ISBN 3-87097-109-6.
- [3] POISSON-QUINTON, S., MIMRAN, R., MAHEO-LE COADIC, M.: *Grammaire expliquée du français*. CLE International, Paris 2002. 430 s. ISBN 209-0 33703-6.
- [4] ROULET, E.: *L'organisation polyphonique et l'organisation inférentielle d'un dialogue romanesque*. Cahiers de linguistique française 19, s. 149–179. In: ROSSARI, C.: *Les relations de discours avec ou sans connecteurs*. Cahiers de linguistique française 21, Genève 1999, s. 181. ISSN-0259-6199.
- [5] SANDERS, T.J.M. et al.: *Toward a Taxonomy of Koherence Relations*. Discourse Processes 15, s. 1–35. In: ROSSARI, C.: *Les relations de discours avec ou sans connecteurs*. Cahiers de linguistique française 21, Genève 1999, s. 181. ISSN-0259-6199.
- [6] VERLINDE, S.: *Connecteurs*. ILT. Katholieke Universiteit Leuven, 2002. 18 s. http://www.xtec.es/~sgirona/fle/cause_consequence.htm

Příklady byly vybrány z těchto publikací:

1. BROCHAND, B., LENDREVIE, J.: *Le Publicitor*. Paris, Dalloz, 1989. 598 s. ISBN 2-247-00983-2.
2. HERRMANN, W., WENGER, B.: *Economie et finances. Banque populaire Suisse*. Lausanne 1976. 158 s.
3. HESS-FALLON, B., SIMON A.-M.: *Dossiers de droit*. Paris, 1989, Editions SIREY, 298 s. ISBN 2-248-03155-6.
4. *Problèmes économiques*. No 2901. Paris, La documentation Française, 2006. 47 s. ISSN 0032-9304.

K významu konektorů ve výuce francouzského odborného jazyka

Jana Kozmová

Abstrakt

Spojovací výrazy neboli konektory jsou velmi důležité pro koherenci odborného textu. Jde především o spojky, příslovce a úsloví, které zajišťují návaznost obsahu vět následujících na věty předchozí daného textu. Konektory rozlišujeme časové, místní a logické. Pro porozumění odborného textu jsou nejdůležitější logické konektory. Z toho důvodu je nutné jim věnovat velkou pozornost ve výuce francouzského odborného jazyka. Jejich pochopení a správného užívání lze dosáhnout pomocí vhodných cvičení zpracovaných na základě autentických odborných textů.

Klíčová slova: textová gramatika; konektory časové a místní; konektory logické.

About significance of connectors for French professional language education

Abstract

Communication phrases or connectors are very important for coherency of professional text. It is concerned particularly with connectors, adverbs and idioms, providing sequence of next sentences content to previous text. Connectors can be divided according to time, place and logic group, as well. For this reason, it is important to give an appropriate attention in the framework of professional French language education. It is possible to achieve right utilization and comprehension by proper exercises based on authentic professional texts.

Key words: Text grammar, time, place and logic connectors